

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. IX. Iudicio hominum impiorum omnem priuatam & publicam
felicitatem à virtute esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

nem, & contra interdicta sanctissimarum veterum constitutionum sacrificia exercere tentauerit: apud publicum Iudicem reus tanti facinoris legitime accusetur, & conuictus proscriptio nem omnium bonorum suorum & vltimum supplicium subeat. Confessii criminis ac ministri sacrificiorum eandem penam, que in illum fuerit irrogata, sustineant: vt hac legis nostre sententia perterriti, metu pene desinant sacrificia interdicta celebrare. Quod si vir clarissimus rector prouincia post accusationem legitimam, & post crimen in cognitione conuictum, tantum scelus dissimulauerit vindicare: quinquaginta libras auri ipse Iudex, quinquaginta etiam officium eius confestim fisco nostro inferre cogatur.

Nemo ea, que sepius Pagane superstitionis hominibus interdicta sunt, audeat percontare, sciens, quod crimen publicum committit, qui hac ausus fuerit perpetrare. In tantum autem huiusmodi facinora volumus esse rescanda, vt etiam si in alieno pradio vel domo aliquid tale perpetretur, scientibus videlicet Dominis pradium quidem vel domus sanctissimis iuribus etiam addicuntur: Domini vero pro hoc solo, quod scientes consenserint sua loca talibus contaminari sceleribus, siquidem dignitate vel militia quadam decorantur, amissione militie vel dignitatis, nec non rerum suarum proscriptio ne plectuntur: priuata vero conditio vel plebeia constituti, post cruciatus corporis, operibus metallorum, aut perpetuo deputantur exilio.

Si quid datum fuerit aut relictum locis, aut personis, aut ad constructionem Pagani erroris: vrbs illud accipiet, in qua persone habitant, aut sub qua loca subiacent, at expenduntur ad similitudinem imperialis redituum. Paganorum autem impietates puniunt presides: & qua super suam potestatem erunt, referunt imperatori.

Qui post sanctum baptismum in errore paganorum manent, vltimo supplicio plectuntur. Qui vero nondum sunt baptizati: ipsi cum liberis & coniugibus, & omnibus suis perducant se ad sanctas Ecclesias: vt suos paruulos liberos sine mora baptizari curent: maiores vero prius scripturas secundum canones doceantur. Si vero propter militiam, vel dignitatem, vel sacculares habendas, fingant baptizari, & liberos aut coniuges ipsorum, aut domesticos suos in errore reliquerint, & eos, qui sibi attinent, & necessitudine iuncti sunt: publicantur & competenter plectuntur, & rempublicam non attingunt. Si vero non sint baptizati: nec participes erunt in vlla parte reipublice, neque Domini erunt rerum mobilium vel immobilium, sed sicut ipsas vindicabit, & congrue punientur, & exulabunt. Si autem apparuerint sacrificantes, aut idololatras, vt Manichei: puniuntur. Non docent autem Pagani qualemcumque doctrinam, neque publica fruuntur annona, nec secundum sacram quidem formam.

Hec omnia eo diriguntur, vt cum omnes pietatem praeferunt, vera inducitur, falsa aboleatur.

CAPVT IX.

Iudicio hominum impiorum omnem priuatam & publicam felicitatem a virtute esse.

Impij pro pietate testimonium dicunt.

Impij indies perire se sentiunt.

§. I. Tanta est causae fiducia, vt aduersario arbitrium deferam, dicat ille pro nobis contra se testimonium, non potest causa mala videri cui ex aduersis castris praebet auxilium. Ob laesam pietatem suos principes ad dementia redactos, profani auctores referunt. Tibetium aspice apud Tacitum lib. 6. annal. Quid scribam vobis P. C. aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore? Dij me, deaque petus perdant, quam perire quorundam sentio, si fisco. Adeo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium vertant. Neque frustra praestantissimus sapientiae firmare solitus est, si reculantur tyrannorum mentes, posse aspici lanitatus

& ictus, quando vt corpora verberibus, ita sentitia, libidine, malis consultis, animus dilaceretur.

Est enim inter omnia mala peccatorum hoc maximum, quod omne scelus sibi supplicium sit.

Plato decimo de repub. Postulo, inquit, vt exponatis, quam mercedem iustitia referat a diis & hominibus, vt & palam ab opinione, & manifesta existimatione reportet, qua cultores suos ipsa quoque decorat, postquam aperte visa est etiam ipsa suo conspectu beneficia nobis conferre, neque eos decipere, qui vere possident.

Debita postulas: Primum quidem hoc mihi reddetis, quod, qualis uterque eorum sit, & iustus & iniustus, Deos non latet. Reddimus: si Deos id non latet. Hic quidem a Deo amabitur: ille odio habebitur, id quod a principio confessi sumus. Est ita. Duorum amico omnino (quoad fieri potest) a Diis optima tribuntur, nisi quid mali ex priori delicto, & necessitate quadam imminet. Omnino: sic itaque de iusto viro existimandum est, siue paupertati, siue morbis, siue quibusvis aliis, eorum qua mala videntur, obnoxius sit: huic demum, vel viuenti, vel mortuo ad bonum aliquid ita conducere: neque enim a Diis vnquam negligitur, quicumque iustus euadere virtutisque officiis quoad homini licet Deo similis fieri conabitur, decet enim talem virum a simili non contemni. De iniusto autem contra omnino est sentiendum.

Et l. 4. de legibus, multo pluribus ea inculcat, vt mirum sit in Philosopho gentili tantam virtutis, & pietatis cognitionem floruisse.

§. 2. Eadem plane Aristoteles, cui solus sapiens felix est, & qui eam Rempublicam felicissimam proclamant, in qua maxime virtus colitur. Quod adeo verum est, vt nec absque Dei reuerentia profint bona leges, nec vlla seruetur disciplina, ideoque necessario imperiorum ruina consequatur.

Valer. l. i. Non dubitant sacris imperia seruire. Nam a sacris imcer sui numinis vindex est Deus. Quamuis enim pene maleficiis aliquando sera, nunquam tamen irrita sunt.

§. 3. Adeo quida religiosi hinc facti sunt, vt in superstitionem desierint. Hinc Hercules simulachrum in pugnam contra Porum praefertur, Curt. l. 8. Hinc Germani effigies, & signa lucis detracta in praelium ferunt. Hinc innumera, quae sacris, & profanis historiis narrantur pietatis imitamenta.

Beas cum Priensis leges fert. Princeps (inquit) Priensis religiosus esto, & adium sacrarum summus defensor, alioqui si Deum ille non reueretur, non est quod ab eo ius se impetraturos homines sperent.

Et Xenoph. de vectig. Σὺ δὲ θεῶν ἀπολογίαν, εἰ κός ῃ ταῖς ἀρχαῖς ἀρετῆν ἐν τῷ λαῷ ἀεὶ τῇ πόλει. Si cum Deo res inchoent, consentaneum est negocia ad vrbs vtilitatem cessura.

§. 4. Quanta vero cura fuerit gentibus de religione ostedit Plutarchus l. aduersus Colotem. In legum constitutione. Primum est & maximum, de Diis opinio. Quamobrem & Lycurgus Lacedaemonios, & Numa Romanos, & Ion antiquos Athenienses, & Deucalion Graecos fere vniuersos Diis consecrarunt, votis, sacramentis, vaticiniis, omnibusque eos ob spem ac metum Diis deditos obnoxiosque reddentes. Et si Consensus terras obeas, inuenire possis vrbes muris, literis, Regibus, optibus, numismate carentes; gymnasiorum & theatrorum ne scias: vrbes templis diisque carentem, quae precibus, iurando, oraculo non vtatur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris auertere nitatur, nemo vnquam vidit. Sed facilius vrbes condi sine solo puto, quam opinione de Diis penitus sublata ciuitatem coire aut constare.

Itaque & recte Papinianus. Summa ratio est, inquit, quae pro religione facit.

Socrates ad Regem Nicoclem. Religionem, ait, quam maioribus accepisti, conserva: solemneque & pulcherrimum sacrificium & cultum maximum existima, si ipse sis optimus sacris. & iustissimus. Maior enim spes est eiusmodi boni aliquid a Diis impetraturos, quam qui aras delubraque aedificant.

Omne peccatum sibi pena est.

Sine Deitimo leges non seruantur.

Sacris imcer sui numinis vindex est Deus. Quamuis enim pene maleficiis aliquando sera, nunquam tamen irrita sunt.

Impius in Deum erga homines iustus non est.

Facilius est condi urbem sine solo,

Bonus animus optimus Dei cultus.

Imitamine
hoc magi-
stratus, &
principes.

Varro l. 14. c. 7. Romæ quotiescunque senatus
cogebatur, nulla de re prius, quam de religione age-
batur.

Lege Octavii etiam cautum erat, ut thure prius,
& mero supplicaretur. Et sane Plutarchus in vita
Marcelli testis est existimasse Romanos plus religio-
nem ad conservandam Rempub. quam arma va-
lere.

§. 5. Ex eo fonte manavit in Christianos odium,
quasi pietatis essent inimici. Sacrilegio (inquit su-
persticiosus) hic annus exaui: necesse fuit perire om-
nibus, quod religionibus negabatur.

Claudius veræ religionis hostis victoriam ta-
men à pietate pendere canit:

Pietate su-
blata socie-
tas huma-
ni generis
interit.

Omniū dilecte Deo, cui fundit ab antro
Æolus armatas hyemes, cui militat æther
Et coniurati veniunt ad classica venti.

Nec male Tullius, si personas mutet: Pietate aduersus
Deos sublata, fides etiam & societas humani generis, & vna
excellensissima virtus, iustitia tollatur, necesse est. Pietas igitur
in Republica seruetur. Nam quemadmodum v-
niones, tametsi in mari nascantur, tamen plus ha-
bent cognationis cum collo, cuius faciem reddunt:
ita pia ac generosa Respublica, magis à cælo pen-
det, cuius ducit originem, quam à terra, in qua vi-
uit.

Pessime vero consultum rebus esset humanis, si
à virtute & pietate gubernatio reipub. & felicitas
non penderet. Vt nec domus, nec Respublica ratio-
ne quadam, & disciplina designata videatur, si in ea,
nec recte factis præmia extent vlla, nec supplicia
peccatis: sic mundi diuina in homines moderatio
perfecto nulla est, si in ea discrimen nullum est bo-
norum ac malorum. Verum relictis illis, qui Deum
aut non agnouerunt, aut non coluerunt, sed eua-
nuerunt in cogitationibus suis, aliis armis contra a-
theos pugnemus.

C A P V T X.

Ex natura virtutis docemur, eam esse reipu-
blica necessariam,

Sine prudē-
tia geri non
potest rei-
publica.

§. 1. Si officia, functionesque virtutum spectemus,
si vitiorum infinitas cupiditates, atque exor-
itationes, facile concludemus sine virtutum cultu-
ra, & vitiorum fuga pœnisque non posse Rempubli-
cam vllam consistere. Constituamus hominem
multis fortunæ muneribus ornatum, eloquentia,
robore, forma, opibus, insignem, sed stolidum, quasi
Nabalem quendam, & aureum veruicem, is certe nō
Rempublicam administrare, non domum regere,
non vtilis amicis esse poterit, agnatis ille commen-
datur, ne omnia illa in opprobrium suum atque a-
micorum suorum conuertat. An igitur sine pruden-
tia ciuitas gubernari, bellum geri, regnum teneri po-
test?

Prudentia
sine iustitia
non prodest.

Deinde sit quidem Respublica prudens, sed ius-
titia defertrix, an stare illa poterit? Aliquandiu, vel-
ut nonnulli latronum cœtus, durabit. Si absit ius-
titia, spoliabit fortior inferiorem, hoc ille à maiore
patiatur, spoliatis arma supererunt. Nunc inter
virgas, securæ, laminas, equileos, rogos, cruces, ex-
ultat nequitia, malis plena sunt omnia, innocentie
pene interit nomen, quia *non est pœnis ut rō zi
videt natiui*. Inuenit annulos infelix nequitia; quid si
floreat, vigeatque? Tertio, sine fortitudine etiam &
constantia non potest esse ciuitas, imo nec iustitia;
si enim pauidus est iudex, contra potentem senten-

Nihil faci-
lius quam
fieri malū.

tiam non pronuntiabit. Ante tubam fugiet, & in-
cruenta præda hosti se committet. Quid de tempe-
rantia dicam? sit sapiens, iustus, fortis. Stiebritatis,
aut libidinum sit mancipium, felix esse non poterit.
Robur Samfonis infregit luxuries, sapientiam Sa-
lomonis depresse libido, & eius comes idololatria.
Babyloniū, Tyriorum calamitosos exitus doc-
cent, imo plurimum mundi partium; libidine plurima
euerfa regna, adulter vnus Asiam & Europam com-
misit, incestique iterum thalami, Troianos Latinos-
que. Hæc igitur vitia si roborentur, atque inuale-
scent, si in mores transeant, atque in alteram naturam,
desinet esse remedio locus, cum autem virus adeo
interiora occupauit, ut medelam respuat contagio,
non nisi morte atque exitio mala finiuntur, ut in
Sardanapalo, Nerone, Gallieno, Heliogabalo cœ-
terisque pestibus generis humani, quas in scelerum
detestationem horrendi exitus exemplo Deus esse
voluit.

Troiam mi-
lier peregre-
na vertit.

§. 2. Cum virtutes igitur illæ ad Rempublicam
omnino necessariae sint, nec tamen sine vera pietate
ac timore Dei esse stabiles possunt. (Nam religio
omnis virtutis fundamentum est) qui clauum Rei-
publicæ moderatur, necesse est, ut perpetuo ob ocu-
los positum habeat supremum rerum omnium Do-
minum cui sit reddenda etiam recte factorum ratio:
alioqui cum occasiones se obtulerint, etiam bono-
rum principum facilis erit in peiora lapsus. Sed ne-
que subditi sine metu æterni supplicii, aut spe præ-
mii in officio contineri poterunt. Nam metus le-
gum, & quæ sunt pœnæ solent infligi parum ef-
ficaces sunt ad scelerum terrorem, ac impedimenta,
multi enim mortem contemnunt, aut non ita ti-
ment, ut ea cogitatione frenare cupiditates in ani-
mum inducant: Fallere etiam, & euadere se pœnas,
donec in ipsis vinculis sint, posse sperant. Qui igitur
pietatem abiicit, non modo cum latendi spes erit,
quæcunque conceperit, audebit facinoræ; sed in car-
ceres, in vincula, in eculeum, & rogos scelerati animi
facinorosa desideria adferet, nec emendabitur fla-
gellis, sed exasperabitur; nec crimina dampnabit, sed
euentus infelices; seque ut cautius, & latentius de-
linquere possit, in futurum comparabit.

Etiam boni
principes
facile in de-
teriora la-
buntur.

C A P V T XI.

Amicitia & concordia sine virtute esse non
potest.

§. 1. Amicitia ciuium, uti membrorum contem-
peratio, in corpore, ad salutem Reipublice
necessaria est, nulla est enim congregatio, nullus
cœtus sine amicitia. Amicitia, inquam, gratuita, non
venalis, non sui commodi callida spectatrix. At ve-
ra amicitia non est sine virtute, necesse potest, nec
ergo Respublica.

Amicitia
sanitas Rei-
publicæ, ut
corporum
est tempe-
ratura.

Amicitiam primo esse oportet vsu creditam; &
expensam documentis, à suspicionibus alienam; e-
ius tenacissimum est vinculum similitudo morum:
Fouetur alloquio, obsequiisque. At vero si omnia
sui quisque causa agit, si finis cuique est proprium
commodum res omnium post virtutes pulcherri-
ma concidit, nempe amicitia. Recte Cicero docet,
Epicuræos, qui omnia suæ voluptatis causa facere
se dicerent, amicitiam vniuersæ abstulisse. Itaque
præclare Plato docuit: Amicitia & fides carere viris, ma-
ius esse vitii signum, quam aliud vllum esse possit, & abundare
amicis virtutis indicium. Ep. 7. Maxime vero amicitia
indiget diuites, & qui in principatu sunt ac potesta-
te, ut monet Ethic. 8. cap. 4. Aristot. Tanta vero est
amici-

Boni morū
vinculum
amicitia.

Carere ami-
cis animi
mali indi-
cium.